

**ARHIM. POLICARP CHIȚULESCU, VALORI
BIBLIOFILE DIN BIBLIOTECA ISTORICĂ A
MĂNĂȘTIRII RADU VODĂ DIN BUCUREȘTI,
BUCUREȘTI, DINASTY BOOKS PROEDITURĂ ȘI
TIPOGRAFIE, 2016, 94 p.**

Oana POPESCU

Semnalăm cu bucurie această apariție editorială a Arhimandritului Policarp Chițulescu, dedicată, așa cum s-a anunțat din titlu, valorilor bibliofile ale bibliotecii istorice a mănăstirii Radu Vodă. Autorul, printr-o minuțioasă și atentă cercetare a manuscriselor și tipăriturilor aflate în arhive și biblioteci, a reușit să reconstituie principalele piese ale vechii biblioteci a mănăstirii bucureștene, prezentându-le în lucrarea de față sub forma unui catalog.

Importanța lucrării este dată atât de tema aleasă, fiind prima carte dedicată acestui subiect, cât și de competența cu care au fost analizate și prezentate materialele. Pentru reconstituirea fondului de carte, tipărită și manuscrisă, a mănăstirii Radu Vodă au fost consultate în special fondurile de la Biblioteca Sfântului Sinod, precum și de la Arhivele Naționale Istorice Centrale, Secția de Manuscrise – Carte Rară a Bibliotecii Academiei Române și Muzeul Național de Artă al României, așadar izvoare istorice inedite, dar și lucrări de istoriografie specifice, care au scos la iveală și alte piese aflate, de pildă, la Mănăstirea Sucevița din Moldova, la Biblioteca Națională din Athena sau la Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim.

Prin urmare, izvoarele inedite au fost completate cu surse istorice edite, iar rezultatele cercetărilor au fost expuse apoi sub forma unui catalog cronologic, împărțit în două secțiuni, manuscrise și respectiv tipărituri. Acestea au fost descrise prin enumerarea următoarelor elemente: cota, titlul și autorul, dacă a putut fi stabilit, locul și anul apariției, editorul, în cazul tipăriturilor, numărul de file și dimensiunile

acestora, precum și a elementelor decorative și cele privind copertile volumelor. Sunt semnalate apoi cu grijă acele elemente importante pentru fiecare piesă în parte, edițiile rare și însemnările de pe cărți.

Au ieșit astfel la iveală câteva exemplare deosebit de valoroase, neidentificate și nesemnificate până acum în lucrările de specialitate, ediții rare aflate în trecut în proprietatea mănăstirii Radu Vodă și adăpostite în prezent de Biblioteca Sfântului Sinod din București. Ne referim în acest sens la identificarea de către Arhimandritul Policarp Chițulescu a Mineiului pe ianuarie tipărit la Veneția în 1602, în casa editorului Antonio Pinello, a Mineiului pe septembrie din 1609 și a celui pe decembrie din anul 1612, de asemenea editate la Veneția. Acestea nu sunt menționate de E. Legrand sau F. Iliou, în lucrările lor, de referință pentru acest subiect. Existența acestor piese rare și valoroase totodată în biblioteca istorică a mănăstirii bucureștene este pusă de autor, sub formă de ipoteză, dar pe care și noi o considerăm legitimă, în legătură cu achiziționarea lor de către ctitorul Radu Mihnea, ctitor al mănăstirii, care studiasse în tinerețe la Veneția.

Sub raport numeric predomină, în ceea ce privește limba, lucrările grecești, fapt explicat de autor prin închinarea mănăstirii bucureștene la mănăstirea Iviron din Sfântul Munte, care a implicat trimiterea unor egumeni greci la Radu Vodă. În privința conținutului, așa cum era firesc, piesele sunt în principal cărți de cult, precum Liturghiere, Minee, Octoihuri, Ceasloave, Paraclise sau alte cărți de rugăciuni, dar întâlnim și lucrări teologice, vieți de sfinți, nomocanoane, miscelane, precum și un pomelnic, cu numele ctitorilor și binefăcătorilor mănăstirii.

De asemenea, s-au păstrat în manuscris, mai multe condici ale mănăstirii, datând din veacurile XVIII-XIX, aflate acum în principal la Arhivele Naționale Istorice Centrale, în care erau trecute proprietățile, copii ale actelor de proprietate sau erau ținute evidențe ale veniturilor mănăstirii, care era, așa cum se știe, una dintre cele mai renumite și mai bogate din Țara Românească. Una dintre aceste 35 de condici ale mănăstirii Radu Vodă, aflate acum la sediul central al Arhivelor Naționale (ms. 256), prezintă o importanță deosebită, atât prin redarea actelor și a proprietăților acestei comunități, cât și prin miniatura policromă, în acuarelă, redând biserica mănăstirii, așa cum era ea la 10 aprilie 1794, când s-a realizat aceasta. Dincolo de frumusețea artistică și redarea ctitorilor, acuarela este valoroasă, și pentru că înfățișează arhitectura bisericii la sfârșitul veacului al XVIII-lea, cu elementele sale

specifice, cu stilul triconc, turlle și pridvor. Așa cum sublinia autorul acest detaliu este deosebit de important, orientând restaurările din perioada ulterioară. Căci, așa cum se știe, în veacul al XIX-lea biserica a fost transformată într-un stil neogotic, nepotrivit cu tradiția arhitecturală autohtonă ortodoxă și a fost refăcută în stilul ei inițial, triconc, în vremea și cu implicarea Patriarhului Justinian Marina, devenit la rândul său ctitor al mănăstirii Radu Vodă, unde este și înmormântat de altfel.

Deosebit de valoroase sunt și însemnările de pe cărți, conținând informații importante pentru istoria acestei comunități monahale, dar și pentru istoria, cultura sau viața bisericească a Țării Românești de-a lungul timpului. Pe baza însemnărilor descifrate de autor, s-a putut reconstitui, de pildă, șirul egumenilor de la Radu Vodă, cu perioadele lor de păstorire sau diferite evenimente din istoria națională sau universală. Sunt scoase astfel la iveală date despre donatorii mănăstirii, reparațiile ei, dar și date despre unii domni ai Țării Românești, cutremure, războaie sau alte evenimente, care, neavând caracter oficial, sunt mai greu sau deloc surprinse de alte tipuri de izvoare istorice. Totodată, găsim date despre cântăreții, paraclisierii, profesorii sau elevii Seminarului Central și ai Internatului Teologic, care au funcționat la Radu Vodă. Unele cărți conțin autografe ale unor personalități, precum Liturghia greco-slavă din 1620, care păstrează autograful Sf. Ierarh Petru Movilă, mitropolitul Kievului.

Expunerea cronologică a manuscriselor și tipăriturilor, care datează din veacurile XVI-XX, cel mai vechi manuscris identificat fiind un miscelaneu din 1570, păstrat la Biblioteca Academiei Române, este precedată de un cuvânt înainte și de două capitole în care sunt evidențiate daniile de cărți către Radu Vodă și alte centre ortodoxe făcute de unii ctitori sau egumeni ai mănăstirii bucureștene, care avea și un atelier de copiere a manuscriselor. Se cunoaște, precizează autorul, numele unui copist din veacul al XVII-lea, Mihail Vizantios, care a realizat mai multe copii, la comandă, pentru cei interesați, de pildă, pentru stolnicul Constantin Cantacuzino.

Anul acesta, când se împlinesc 40 de ani de la moartea Patriarhului Justinian Marina, lucrarea de față are meritul și de pune în lumină o faptă săvârșită de înaltul ierarh, care a contribuit la salvarea fondului de carte al vechii biblioteci a mănăstirii Radu Vodă: *mănăstirea a trecut prin numeroase pericole: jafuri, incendii, ultima încercare fiind desființarea ei în 1960 de către regimul comunist ateu și chiar dorința de*

a o demola. În acest context, pentru a pune la adăpost ceea ce mai rămăsese din valorosul fond de carte al mănăstirii, vrednicul de pomenire Patriarh Justinian Marina (1948-1977) a dispus în anul 1960 ca acesta să fie transferat la Biblioteca Sfântului Sinod¹.

În încheiere, considerăm că lucrarea de față, însoțită de numeroase facsimile ale pieselor identificate, contribuie, așa cum și-a dorit autorul, la valorificarea spirituală și culturală a patrimoniului ecleziastic. Însă, dorim să subliniem că o lucrare de acest tip, nu ar fi fost posibilă fără o cercetare care să îmbine cunoștințe, nu doar de teologie și istorie, dar și de filologie și paleografie, cunoștințe pe care autorul le posedă din plin, fiind cunoscut și din lucrările sale anterioare, dedicate manuscriselor și tipăriturilor bisericești. Din acest punct de vedere, cartea de față constituie și un model de analiză a surselor istorice.

Oana POPESCU
Academia Română, Arhiva

¹ Arhim. Policarp Chițulescu, *Valori bibliofile din biblioteca istorică a mănăstirii Radu Vodă din București*, București, Dynasty Books Proeditură și Tipografie, 2016, p. 6.